

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟΝ ΤΥΜΒΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΜΠΑΝΤΕΜΛΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ 5.000 ΕΤΩΝ

Μέρος Α'

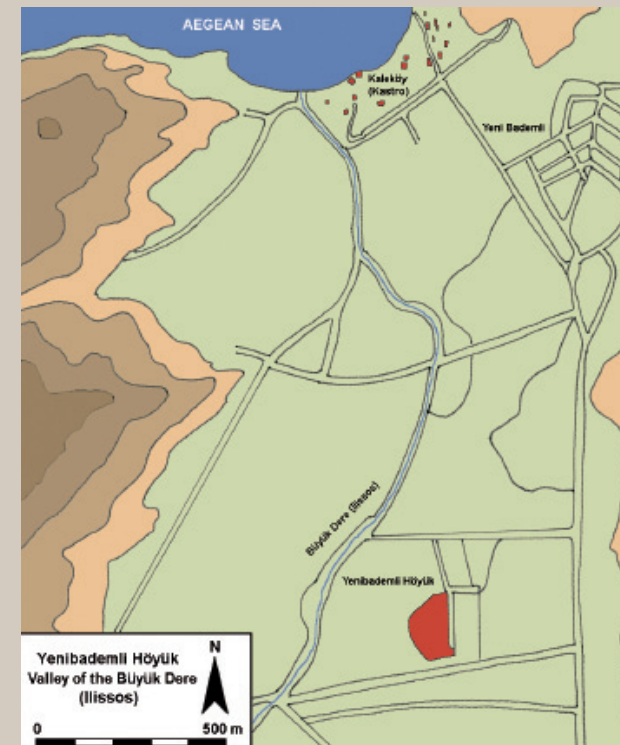
Καθ. Δρ. Χαλιμέ Χιούργιλμαζ
(Πανεπιστήμιο Hacettepe, Φιλοσοφική Σχολή,
Τμήμα Αρχαιολογίας)
halime@hacettepe.edu.tr

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ίμβρος όσον αφορά τις έρευνες της πολιτιστικής ιστορίας ήταν αφημένη στη μοίρα της και επί χρόνια ανεξερεύνητη. Μέχρι πρόσφατα παρέμενε μακριά από το επίκεντρο του ενδιαφέροντος των ερευνητών λόγω της δύσκολης πρόσβασης. Όσο κι αν στα σημειώματα περιηγητών έχουν γίνει μικρής κλίμακας αναφορές για ευρήματα που ανήκουν στις προϊστορικές περιόδους του νησιού, μόλις κατά τα τέλη του 20^{ου} αιώνα ξεκίνησαν επιφανειακές έρευνες (survey) και αρχαιολογικές ανασκαφές (Fredrich, 1908:102, Σχήμα 7-9; Ousterhout ve Held, 1997:61-69, Hüryılmaz, 1998:357-377, Harmankaya ve Erdoğan, 2001:28-35). Τα πρώτα βήματα για τον σαφέστερο προσδιορισμό της πολιτιστικής ιστορίας του νησιού με αρχαιολογικές ανασκαφές και έρευνες βοηθητικών επιστημονικών κλάδων έγιναν στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Ο Τύμβος του Γενίμπαντεμλι εντοπίστηκε το 1964 από τον Νεζίχ Φιρατλί (1964:5-6) και πρωτοαναφέρθηκε σε αρχαιολογικό κείμενο το 1991 με το όνομα «Άγιος Φλώρος» (Ανδρέου και Ανδρέου, 1991:97). Από το 1996 μέχρι σήμερα πραγματοποιούνται ανασκαφές (Hüryılmaz, 2004:115-121; 2006:56-70).

II. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΥΜΒΟΥ

Ο Τύμβος του Γενίμπαντεμλι ο οποίος παρέχει πληροφορίες στη βάση δεδομένων της προϊστορίας του Αιγαίου και αποτελεί πηγή για την ιστορία της Ίμβρου, βρίσκεται περίπου 1,5 χλμ νότια της παραλίας του Κάστρου (Kaleköy) (βλ. χάρτη). Ο τύμβος έχει την όψη ενός χαμηλού λόφου στην ιζηματογενή έκταση της κοιλάδας του Μέγα Ποταμού (Ιλισσός). Η περιοχή στην οποία εκτείνεται έχει εμβαδό 15.600 τ.μ. και ύψος περίπου 18 μ. πάνω από τη στάθμη της θάλασσας. Οι διερευνητικές ανασκαφές που έγιναν στον τύμβο και τη γύρω περιοχή στο πλαίσιο των παλαιογεωγραφικών ερευνών αποκάλυψαν ότι οι συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος του Γενίμπαντεμλι κατά τις προϊστορικές περιόδους ήταν πολύ διαφορετικές σε σχέση με τις σημερινές. Τα ευρήματα, τα οποία επιτρέπουν τον καθορισμό των χαρακτηριστικών του εδάφους και του περιγράμματος των συνόρων του οικισμού, αποτέλεσαν σε μεγάλο βαθμό τη βάση για την ανασύνθεση των δεδομένων της κοιλάδας του Μέγα Ποταμού (Öner, 2000:21-22). Οι παλαιογεωγραφικές έρευνες έδειξαν ότι κατά την πρώιμη Ολόκαινο εποχή υπήρχε ένα βαθύ ρήγμα στο κατώτερο τμήμα του Μέγα Ποταμού και με τη θαλάσσια επίκλυση της Ολοκαίνου η θάλασσα που πλημμύρισε την κοιλάδα δημιούργησε έναν όρμο του τύπου "ria". Απέδειξαν παράλληλα ότι με την παύση της ανύψωσης της στάθμης της θάλασσας πριν 6.000 χρόνια, τα ιζήματα που μετέφεραν τα ποτάμια άρχισαν να γεμίζουν αυτό τον όρμο προς την πλευρά της θάλασσας (Öner, 2001:785). Οι διερευνητικές ανασκαφές απέδειξαν ότι υπήρχε ένας κόλπος σε βάθος 16 μ. στη βόρεια πλευρά

Χάρτης: Η θέση του Τύμβου του Γενίμπαντεμλι στην κοιλάδα του Μέγα Ποταμού.

του τύμβου που υψώνεται πάνω από Ολιγοκαινικούς φλύσχεις (ακολουθία ιζηματογενών πετρωμάτων) αποτελούμενους από στρώματα ψαμμιτών και μαργών. Τεκμηρίωσαν δε και την ύπαρξη παράκτιων ελών στα νοτιοανατολικά αυτού του παλιού οικισμού.

Ο Τύμβος του Γενίμπαντεμλι που σήμερα προβάλλει μπροστά μας με ύψος 10 μ. πάνω από την πλημμυρισμένη πεδιάδα, αποτελούταν από δύο άνδρα (ταράτσες) κι ένα λοφίσκο. Το άνδρα με κατεύθυνση ανατολή-δύση που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του τύμβου παρουσιάζει περιορισμένα σημάδια εγκατάστασης που ανήκουν στην πιο πρώιμη εποχή. Το δεύτερο άνδρα με κατεύθυνση βορρά-νότο που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του λοφίσκου προοριζόταν για εργαστήρια κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής

του Χαλκού. Ο λοφίσκος, ο οποίος ξεπερνά σε πάχος επίχωσης τα 5 μ., έριξε περισσότερο φως στον πολιτισμό της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού. Βρισκόταν σε θέση ικανή να ελέγχει τους δρόμους που εκτείνονταν στο εσωτερικό του νησιού και εξασφάλιζε προς βορρά απεριόριστη ορατότητα στο Αιγαίο Πέλαγος.

III. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΤΥΜΒΟΥ

Στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι, ο οποίος βάσει των μέχρι τώρα γνώσεών μας διατηρεί την ιδιότητα του παλαιότερου οικισμού της κοιλάδας του Μέγα Ποταμού, η γράφουσα το παρόν κείμενο προσδιόρισε πολιτισμούς που παραπέμπουν σε τρεις διαφορετικές περιόδους. Αυτοί από το νεότερο προς τον παλαιότερο παρατίθενται ως εξής: (1) Πολιτισμός των πολιτών ελληνικής καταγωγής, (2) Πολιτισμός της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και (3) Πολιτισμός της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

Τα απομεινάρια ενός θρησκευτικού κτίσματος που οικοδομήθηκε από πολίτες ελληνικής καταγωγής και μαρτυρά την πιο πρόσφατη πολιτιστική περίοδο, βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του λοφίσκου του τύμβου. Τα πολυάριθμα δείγματα κεραμικής της μυκηναϊκής περιόδου με βαμμένη επιφάνεια χωρίς παραστάσεις, τα οποία καταδεικνύουν τη δεύτερη περίοδο και μαρτυρούν τις δραστηριότητες της κοινωνίας του Γενίμπαντεμλι κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, εντοπίστηκαν στην περιοχή της ράμπας που επιτρέπει την είσοδο στο λοφίσκο. Τα δε απομεινάρια του πολιτισμού της τρίτης περιόδου ή με άλλα λόγια της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, εποχή που προσδιορίζει την πραγματική ταυτότητα του τύμβου, βρέθηκαν διάσπαρτα σε όλες τις πλευρές του οικισμού.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΝΔΡΕΟΥ, Η. και Γ. ΑΝΔΡΕΟΥ. (1991). "Η Ίμβρος στην αρχαιότητα". Αρχαιολογία 41: 92-100.
FIRATLI, N. (1964). İmroz ve Bozcaada. İstanbul.
FREDRICH, C. (1908). "İmbros". Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung 33:81-112.
HARMANKAYA, S. και B. ERDOĞU. (2001). "Prehistoric Survey at Gökçeada, Turkey in 1999". University of Durham and Newcastle Upon Tyne Archaeological Reports 1999/2000: 28-35.
HÜRYILMAZ, H. (1998). "Gökçeada-Yenibademli Höyük 1996 Yılı Kurtarma Kazısı". XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı I. Ankara: 357-377.
----- (2004). "Gökçeada-Yenibademli Höyük'te Denizsel Troia I Kültürünün İzleri". Anadolu, Ek Dizi No.1/ Anatolia, Supplement Series Nr. 1: 115-121.
----- (2006). Kuzeydoğu Ege Denizi'nin Rüzgârlı Bahçesi: Gökçeada. (Ed. B. Uysal). Çanakkale.
OUSTERHOUT, R. και W. HELD. (1997). "Antik ve Bizans Çağı Anıtları Hakkında 1995 Yılında İmroz/Gökçeada'da Yapılan Yüzey Araştırmaları". XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II. Ankara: 61-69.
ÖNER, E. (2000). "Geoarchäologische und paläogeographische Forschungen auf der Insel Gökçeada (İmros) (Siedlungshügel von Yeni Bademli, Nordwestanatolien-Nordostägäisches Meer-Türkei)". Bremer Beiträge zur Geographie und Raumplanung 36. Bremen: 23-33.
ÖNER, E. (2001). "Gökçeada Kıyılarında Holosen Deniz Seviyesi ve Kıyı Çizgisi Değişimleri". Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 01 Konferansı Bildiriler Kitabı. (Eds. E. Özhan - Y. Yüksel). Ankara: 779-790.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟΝ ΤΥΜΒΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΜΠΑΝΤΕΜΛΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ 5.000 ΕΤΩΝ

της Δρ. Χαλιμέ Χιούργιλμαζ

Μέρος Β'

IV. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Το 2010 ήρθαν στο φως στο ψηλότερο τμήμα του λοφίσκου τα απομεινάρια ενός κτίσματος (Εικ. 1) που από κατοίκους του νησιού χαρακτη-

1. Εσωτερική άποψη του παρεκκλησίου.

ζόταν ως μοναστήρι αλλά φέρει τα χαρακτηριστικά ενός μονόχωρου παρεκκλησίου. Ως τις μέρες μας έχουν διασωθεί μονάχα το εσωτερικό δάπεδο και τα κατώτερα τμήματα των τοίχων του. Βάσει συζητήσεων που έγιναν το 1996 με ηλικιωμένους Ρωμιούς κατοίκους του Γλυκέος (Εσκή Μπαντεμλί), η περίοδος ανέγερσης του παρεκκλησίου

τοποθετείται περίπου 100 χρόνια πριν. Το παρεκκλήσι απλωνόταν σε μια έκταση περίπου 100 τ.μ. και αποτελούσε επίχωση στο λοφίσκο πάχους 2,40 μ. από το βασικό επίπεδο. Στα χαλάσματά του εντοπίστηκαν κεραμίδια στέγης, καθώς και όστρακα (τμήματα) αγγείων που ενδεχομένως χρησιμοποιούνταν στις θρησκευτικές τελετές. Ο ανατολικός τοίχος του έχει διασωθεί μέχρι το ύψος των 0,54 μ.. Το παρεκκλήσι είχε εμβαδό 6,50 x 5,00 μ. και είσοδο στη δυτική πλευρά. Οικοδομήθηκε ως επί το πλείστον με πέτρες από κτίσματα που ανήκαν στη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, ενώ ως συνδετικό υλικό χρησιμοποιήθηκε και κονίαμα. Το δάπεδό του ήταν επικαλυμμένο με πλάκες. Στην εσωτερική επίχωση του κτίσματος βρέθηκαν όστρακα μονόχρωμου αγγείου φτιαγμένου σε τροχό, καθώς κι ένα νόμισμα αξίας 5 γροσίων (κουρούς). Την ίδια εποχή δε δημιουργήθηκε κάποια άλλη εγκατάσταση περίξ του θρησκευτικού κτίσματος, το οποίο οικοδομήθηκε πάνω στην επίχωση του πολιτισμού της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

V. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

Τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιόδου του δεύτερου πολιτισμού του Τύμβου του Γενίμπαντεμλί ή αλλιώς της Ύστερης Εποχής του

2. Όστρακο στάμνου με ελικοειδή διακόσμηση που βρέθηκε στον τύμβο. Ύστερη Εποχή του Χαλκού.

Χαλκού, εντοπίστηκαν ανάμεσα στις πλάκες της διπλής ράμπας που βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του λοφίσκου. Αυτά ανήκουν σε αγγεία φτιαγμένα σε τροχό που συνδέονται με το Μυκηναϊκό και Μινωικό πολιτισμό. Τα εν λόγω όστρακα, ο αριθμός των οποίων ξεπερνά τα 200, βοήθησαν στον καθορισμό του σχήματος των αγγείων που συνήθως ήταν κύλικες, σκύφοι, λεκάνες/κάλαθοι και ευρύστομα αγγεία. Πολλά από αυτά τα όστρακα δε φέρουν διάκοσμο, είναι βαμμένα με ένα χρώμα ή κοσμούνται με οριζόντιες ταινίες (Hüryılmaz, 2002a:80, Εικόνα 15). Διακοσμητικά μοτίβα εντοπίζονται σε ελάχιστα δείγματα και περιορίζονται σε ελικοειδείς παραστάσεις (Εικ. 2) ή απεικονίσεις χταποδιών (Εικ. 3). Το ιδιαίτερα περιορισμένο διακοσμητικό ρεπερτόριο των αγγείων της Ύστερης Εποχής του Χαλκού που μαρτυρά μια περίοδο μεταξύ 1400-1060/1040 π.Χ., καθώς και ο εντοπισμός παρόμοιων ευρημάτων στην Κάρπαθο (Mountjoy, 1999:975, No. 11, Εικόνα 396), ενισχύουν το ενδεχόμενο αυτά να έφτασαν στην Ίμβρο μέσω των νησιών παρά να προέρχονται από την ηπειρωτική Ελλάδα. Παράλληλα με τα δείγματα κεραμικής μυκηναϊκού χαρακτήρα, ένα όστρακο λεκάνης που παραπέμπει στην Κρήτη (Hüryılmaz, 2008:149) καθώς και μικρά αγγεία

πόσης που μπορεί να συνδέονται και με τη μινωική κεραμική παράδοση, έχουν γεννήσει το ερώτημα αν οι πραγματικοί τους κατασκευαστές θα μπορούσαν να έχουν εγκατασταθεί για μεγάλο διάστημα στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλί. Δυστυχώς, τα μικρής κλίμακας αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που εντοπίστηκαν στην περιοχή της ράμπας και είναι φτιαγμένα από κυκλώπειες πέτρες δεν απαντούν επαρκώς σε αυτό το ερώτημα. Επιπρόσθετα, ο μη εντοπισμός στον τύμβο χαρακτηριστικών αγγείων που χρησιμοποιούνταν εντός των κατοικιών των οικισμών της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στο Αιγαίο και η απουσία μεγάλης ποικιλομορφίας τύπων αγγείων, αποτελούν απόδειξη ενός εποχικού καταφυγίου παρά μιας μόνιμης εγκατάστασης στο Γενίμπαντεμλί. Τα δείγματα κεραμικής με μυκηναϊκές και μινωικές επιρροές που βρέθηκαν

3. Όστρακο γαβάθας ή κύλικα διακοσμημένης με παράσταση χταποδιού που βρέθηκε στον τύμβο. Ύστερη Εποχή του Χαλκού.

στον τύμβο και καλύπτουν ένα χρονικό φάσμα σχεδόν 360 χρόνων δε φαίνεται δυνατόν να έχουν φτάσει στην Ίμβρο κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού. Το γεγονός αυτό ενισχύει την πιθανότητα να έχουν μεταφερθεί κατά τη διάρκεια αποπειρών που έκανε σε ορισμένες περιόδους ο Μίνωας να θέσει την περιοχή υπό τον έλεγχό του.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
HÜRYILMAZ, H. (2002a). "Gökçeada Arkeolojisi/Archaeology of Gökçeada". Gökçeada. Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası. (Ed. B. Öztürk). İstanbul: 69-91.
MOUNTJOY, P. A. (1999). Regional Mycenaean Decorated Pottery. Rahden/Westf.
HÜRYILMAZ, H. (2008). "Gökçeada-Yenibademli Höyük'te Kent Olgusu ve Sosyokültürel Yaşam". Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar. (Eds. A. Erkanal-Öktü et al.). Ankara: 141-150.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟΝ ΤΥΜΒΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΜΠΑΝΤΕΜΛΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ 5.000 ΕΤΩΝ

Μέρος Γ'

Καθ. Δρ. Χαλιμέ Χιούργιμαζ

VI. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΙΜΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

Ο πολιτισμός της τρίτης περιόδου, ο οποίος απλώνεται σε ολόκληρη την έκταση του τύμβου και φανερώνει τον πραγματικό χαρακτήρα του Γενίμπαντεμλι, χρονολογήθηκε στη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού ή αλλιώς στην εποχή της Τροίας Ι. Το Γενίμπαντεμλι που από τις αρχές του 3.000 π.Χ. και για 400 χρόνια κατοικήθηκε αδιάκοπα, είχε ρυμοτομία. Όπως συνέβη σε πολλούς οικισμούς του Αιγαίου, έτσι κι εδώ, ήρθαν στο φως τείχη που εντάσσονται στο αμυντικό σύστημα καθώς και μια πλακόστρωτη ράμπα που εξασφαλίζει την είσοδο στον οικισμό. Τα τείχη που προστάτευαν τον οικισμό από πιθανούς κινδύνους στην ανατολική, νότια και δυτική πλευρά είχαν χτιστεί εξ ολοκλήρου από πέτρες, ενώ η βόρεια πλευρά είχε αφαιρεθεί αψύλακτη. Όπως αποκάλυψαν και οι παλαιογεωγραφικές έρευνες, ένας κόλπος βάθους 16 μ. που απείχε 35-40 μ. από το βόρειο άκρο παρείχε φυσική προστασία. Υποθέτουμε ότι η απουσία οχύρωσης στη βόρεια πλευρά του λοφίσκου επέτρεπε στους κατοίκους του οικισμού να ελέγχουν τη θάλασσα και κρατούσε –με τους βόρειους ανέμους– μακριά από τον οικισμό τα κουνούπια που ζούσαν στις ελώδεις περιοχές της νότιας πλευράς. Οι πρώτοι κάτοικοι του πολιτισμού της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού –εποχή που εκπροσωπείται με τουλάχιστον 8 αρχαιολογικά στρώματα– κατοικούσαν σε καλύβες μέσα σε κοιλάττες σκαμμένες στο εσωτερικό βράχων. Μία τέτοιου είδους καλύβα (Εικ. 4) αποκαλύφθηκε στη βορειοανατολική πλευρά του τύμβου. Η κυκλικού σχήματος καλύβα,

4. Άποψη καλύβας σε κοιλάττα σκαμμένη στο εσωτερικό βράχου στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

ένα μεγάλο μέρος της οποίας διασώζεται στο βόρειο άκρο, έχει διάμετρο 3,65 μ. και βάθος 2 μ. Πιθανότατα καλυπτόταν από επάνω με υλικά, όπως κλαδιά και καλάμια. Την «οικοσκευή» της αποτελούσαν γαβάθες, στάμνοι και τρίποδα αγγεία, όστρακα μαλακίων, οστά και κέρατα ελαφιών. Η κατεργασία της πέτρας φαίνεται ότι περιοριζόταν σε λίθινα εργαλεία που χρησιμοποιούνταν για τη λείανση των αγγείων, χειρόμυλους που χρησίμευαν στην προπαρασκευή της τροφής και πέτρινα τσεκούρια με οπή στην οποία προσαρμόζονταν τα στείλιάρια. Τα τσεκούρια αυτά προτιμούνταν στις ξυλουργικές εργασίες. Η κατασκευή όλων αυτών των πέτρινων εργαλείων δεν φανερώνει ένα υψηλό επίπεδο τεχνολογίας, ενώ ανάλογη κατάσταση παρατηρείται και στα εργαλεία της κατεργασίας οστών. Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που εντοπίστηκαν στην επίχωση στους βράχους του Γενίμπαντεμλι προέβλεπαν ένα σκηνικό που τεκμηριώνει ότι είχαν λάβει χώρα τα πρώτα βήματα αστικοποίησης και ότι σταδιακά γινόταν η μετάβαση στη δομή ενός σχεδιασμένου οικισμού. Στα ανώτερα στρώματα που ανασκάφηκαν σε ευρεία κλίμακα, μαζί με τις ορθογώνιες κατοικίες (Εικ. 5) εντοπίστηκαν και κτίσματα με τον ένα τους τοίχο

5. Ορθογώνιες κατοικίες στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

σε σχήμα «D». Εκτός από κτίσματα με πέτρινα θεμέλια και πλίνθινους τοίχους, στο Γενίμπαντεμλι βρέθηκαν και κατοικίες χτισμένες είτε εξολοκλήρου από πέτρα είτε με πέτρινους τοίχους μέχρι ένα ορισμένο ύψος και από εκεί και πάνω με πλίνθους. Οι κατοικίες αυτές είτε ήταν μονόχωρες είτε χωρίζονταν με ενδιάμεσους τοίχους. Η είσοδός τους βρισκόταν στη στενή πλευρά. Το εσωτερικό τους πλάτος κυμαίνεται σε 3,40 – 5,20 μ. και το σωζόμενο μήκος τους σε 7,50 – 10,40 μ., ενώ εικάζεται ότι είχαν επίπεδη στέγη. Σε αρκετά κτίσματα εντοπίστηκαν υποδοχές ξύλινων κιόνων (στύλων) που υποβάσταζαν τα ανώτερα στρώματα ή στοίβες από πέτρες που αποτελούσαν κρηπίδωμα για αυτούς τους κίονες. Τα κτίσματα του Γενίμπαντεμλι θυμίζουν τις συστοιχίες σπιτιών που είναι χαρακτηριστικό του Αιγαίου. Οι επιμήκεις τοίχοι μερικών από αυτά χρησιμοποιούνταν ως μεσοτοιχία. Η τεχνική τοιχοδομίας σε σχέδιο ψαροκόκκαλου (Εικ. 6) που εφαρμόστηκε σε ένα από τα κτίσματα εντοπίστηκε μονάχα σε ένα στρώμα. Η συγκεκριμένη τεχνική τοιχοδομίας που εί-

6. Αρχιτεκτονικό κατάλοιπο (τοίχος) κτισμένο με τεχνική ψαροκόκκαλου στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

ναι γνωστή κι από τον οικισμό της Τροίας Ι (Dörpfeld, 1902:47, Εικόνα 9) εντοπίστηκε και σε νησιωτικούς οικισμούς, όπως στη Θερμή Ι (Lamb, 1936:7, 15 vd., Lev. II, 1, 6) και τη Σκάλα Σωτήρος (Koukouli-Chrysanthaki, 1988:429, Lev. 8; 2004: 89, 93, Εικόνα 11), καθώς επίσης στον Άγιο Κοσμά (Lamb, 1936:7, Dn. 1) και την Εύτρηση (Goldman, 1931:15, 17, Εικόνα 12) στην ηπειρωτική Ελλάδα. Μέσα στα κτίσματα της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού του Γενίμπαντεμλι τα οποία είχαν πήλινο δάπεδο, εκτός από τους πεταλόσχημους (Εικ. 7) ή απιόσχημους φούρνους, εντοπίστηκαν και εστίες στρογγυλές ή σε σχήμα που θυμίζει το γράμμα «U». Τα αγγεία για τα σιτηρά που αποτελούν απόδειξη ότι το πλεόνασμα των προϊό-

7. Απομεινάρια φούρνου πεταλοειδούς σχήματος στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

των αποθηκευόταν, τοποθετούνταν σε μικρούς λάκκους που είχαν ανοιχθεί στο δάπεδο των κατοικιών (Εικ. 8). Σε ορισμένες δε περιπτώσεις, είχε χτιστεί ένα χαμηλό λίθινο τοίχιο τοξοειδούς σχήματος με σκοπό να στηρίζει το αγγείο που ακουμπούσε στη μια γωνία

8. Αγγεία σιτηρών στο εσωτερικό κατοικίας στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

του κτίσματος. Ο οικισμός παρουσίαζε πυκνή δόμηση λόγω της περιορισμένης έκτασής του και της σταδιακής πληθυσμιακής αύξησης, αλλά και με σκοπό την προστασία από τους βόρειους ανέμους που φυσούσαν σφοδρά για 10 μήνες το χρόνο. Τα κτίσματα άλλαζαν κατά καιρούς κατεύθυνση βάσει της τοπογραφίας της περιοχής. Οι δρόμοι πλάτους 1,60 μ. που περνούσαν ανάμεσα στα οικοδομικά τετράγωνα ήταν στρωμένοι με μικρές πέτρες, ενώ ελάχιστος χώρος είχε αφιεθεί για κατασκευές, όπως πλατείες.

Το Γενίμπαντεμλι, το οποίο κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού υπέστη μικρής κλίμακας πυρκαγιές, υπήρξε άλλοτε και μάρτυρας φυσικών καταστροφών, όπως σεισμών. Οι κλίσεις του εδάφους και οι πλευρικές αποκλίσεις από την ευθυγραμμία των τοίχων που διαπιστώθηκαν σε διάφορες τομές στο λοφίσκο του τύμβου και στα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα διαφόρων στρωμάτων, παραπέμπουν σε μικρής και μέσης έντασης σεισμούς που έγιναν στον οικισμό. Το Γενίμπαντεμλι που βρίσκεται σε ένα υψηλού σεισμικού κινδύνου νησί του Αιγαίου –περιοχή που οι γεωφυσικοί περιγράφουν ως ιδιαίτερα σειсмоγενή–, παρουσίασε ευρήματα ενός σεισμού που εκτιμάται ότι ήταν ακόμα πιο έντονος. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών του 2009–2010 διαπιστώθηκε ότι ένας πετρόχτιστος τοίχος ύψους 1,45 μ. που αποκαλύφθηκε στην τομή G 8 της βορειοδυτικής πλευράς του λοφίσκου έχει κλίση προς τα δυτικά 1,30 μ. από τον κάθετο άξονα. Στη δυτική πλευρά του συγκεκριμένου τοίχου, του οποίου η κατώτερη σειρά πέτρας έχει αποκαλυφθεί, βρέθηκαν

σκελετοί 10 ατόμων σε διαφορετικές στάσεις που δεν υποδεικνύουν φυσιολογική ταφή (Εικ. 9). Από αυτά τα άτομα ένα είναι μωρό, ένα παιδί, δύο μεσήλικες άνδρες, ένας ηλικιωμένος άνδρας, τέσσερις μεσήλικες γυναίκες και ένας ενήλικας απροσδιόριστου φύλου. Ο εντοπισμός στο ίδιο επίπεδο αυτών των σκελετών που αντιπροσωπεύουν τα απομεινάρια των πρώτων ανθρώπων της δεύτερης φάσης της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού της Ίμβρου και η στάση τους σε συνδυασμό με τις κατεργασμένες πέτρες από τοίχο που βρέθηκαν επάνω σε μερικούς από αυτούς δείχνουν ότι σε αυτή την περιοχή έλαβε χώρα αιφνίδιος θάνατος. Ο εντοπισμός ενός από τους σκελετούς σε θέση πρηνηδόν (μπρούμυτα), τα οστά των δαχτύλων του χεριού ενός άλλου σκελετού που υποδεικνύουν προσπάθεια σωτηρίας, η ερμηνεία της θέσης του κεφαλιού ενός τρίτου ως στάσης προφύλαξης, ένας άλλος γονατιστός σκελετός και ο μη εντοπισμός ταφικών λάκκων, απέκλεισαν την πιθανότητα η περιοχή αυτή να αποτελεί νεκροταφείο. Αυτή η δραματική εικόνα που δε συνάδει με τα γνωστά έθιμα ταφής της δυτικής Μ. Ασίας και των νησιών του Αιγαίου, υποδεικνύει ότι συνέβη ένα απροσδόκητο γεγονός. Το γεγονός αυτό που προκάλεσε το θάνατό τους θυμίζει σεισμό. Η στρωματογραφική κατάσταση του επιπέδου στο οποίο βρέθηκαν οι σκελετοί, το γεγονός ότι όλα τα όστρακα των αγγείων και των σταμνών με χειρολαβή και οπή για σχοινί που εντοπίστηκαν στο ίδιο επίπεδο ήταν χειροποίητα, καθώς και το σχήμα τους ενισχύουν την υπόθεση ότι ο εν λόγω σεισμός συνέβη πριν ο τροχός αγγειοπλαστικής

αρχίσει να χρησιμοποιείται στη δυτική Μ. Ασία, γεγονός που τοποθετείται στα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ.. Από όλους τους σεισμούς που έλαβαν χώρα κατά την εγκατάσταση στο Ηραίον ΙΙ της Σάμου (Milojčić, 1961:37, Lev. 12, 2) και την κίτρινη περίοδο της Πολιόχνης της Λήμνου (Bernabò-Brea, 1964:26), ή αλλιώς στο δεύτερο μισό της τρίτης χιλιετίας π.Χ., εκείνος που προκάλεσε ανθρώπινες απώλειες στο Γενίμπαντεμλι και θεωρείται παλαιότερος, δεν αποτέλεσε την αιτία εγκατά-

Ανθρώπινοι σκελετοί στο άνοιγμα G 8 του Τύμβου του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

λειψης του οικισμού. Ο μη εντοπισμός νεκροταφείων εντός των οικισμών της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού παρ' όλες τις έρευνες στην Τροία και σε οικισμούς των νησιών του Αιγαίου, όπως Μικρό Βουνί Σαμοθράκης, Πολιόχνη Λήμνου, Θερμή Λέσβου, Εμπορείο Χίου και Ηραίον Σάμου, ενισχύει τις προβλέψεις για ένα νεκροταφείο εκτός του οικισμού και στην περίπτωση του Τύμβου του Γενίμπαντεμλι.

Οι οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων του Γενίμπαντεμλι κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Επιπλέον ασχολούνταν με τεχνικά επαγγέλματα, ενώ σε μικρότερο βαθμό επιδίδονταν σε εμπορικές δραστηριότητες. Σημαντικό ρόλο στη διατροφή τους έπαιζαν τα σιτηρά και τα όσπρια, πράγμα που καταδεικνύει ότι οι γεωργικές δραστηριότητες ήταν εντατικές. Παράλληλα με τα τρία είδη σιτηρών, δηλαδή το κριθάρι, το μονόκοκκο σιτάρι και το δίκκοκο σιτάρι, αξιοσημείωτη ήταν και η ποικιλία οσπρίων που περιελάμβανε βίκο, κουκιά, λαθούρι, Λαθούρι το κλύμενο (*Lathyrus clymenum*), μιζέλια και φακή. Σχεδόν σε κάθε κατοικία εντοπίστηκαν πέτρες άλεσης, γουδιά και γουδοχέρια που στηρίζουν εμμέσως τέτοιου είδους δραστηριότητες, όπως επίσης αγγεία μέσα στα οποία βρέθηκαν απανθρακωμένα σιτηρά που αποδεικνύουν ολοφάνερα ότι το πλεόνασμα των προϊόντων αποθηκευόταν (Oybak-Dönmez, 2005:39-49). Το κλήμα (σταφύλια) δεν κατείχε ιδιαίτερη θέση στη διατροφή των κατοίκων του οικισμού, οι οποίοι καλλιεργούσαν τουλάχιστον εννέα είδη φυτών.

Παράλληλα με τις γεωργικές δραστηριότητες, οι κάτοικοι του Γενίμπαντεμλι έδιναν σημασία και στην κτηνοτροφία. Εξέτρεφαν ζώα, όπως βόδια, πρόβατα, κατσίκια και γουρούνια. Προκειμένου να εξασφαλίζουν περισσότερες πρωτεΐνες για τη διατροφή τους, είχαν επίσης στραφεί και στο κυνήγι. Κυνηγούσαν ελάφια, αγριογούρνα, κατσίκια, αλλά και λαγούς και αλεπούδες. Πέρα όμως από ζώα της ξηράς τρέφονταν και με θαλασσινά προϊόντα. Εμπλούτιζαν το τραπέζι τους με μονόθυρα (με ένα κέλυφος) και δίθυρα (με δύο κελύφη) μαλάκια τα οποία μαζεύαν από τις ακτές –πράγμα μη επικίνδυνο–, καθώς και δύο είδη ψαριών (τόνο και σουπιά).

Οι κάτοικοι του οικισμού, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν και σε διάφορα πεδία σχετικά με τεχνικά επαγγέλματα, σημείωσαν μεγάλη πρόοδο στην κατεργασία της πέτρας. Αναμφισβήτητα μερίδιο σε αυτό είχαν η αφθονία των φυσικών πηγών και η εγγύτητα σε αυτές. Οι πρώτες ύλες που επιλέγονταν με γνώμονα τη

χρήση των υπό κατασκευή λίθινων εργαλείων ήταν ανδεσίτης, ψαμμίτης, ιζηματογενή πετρώματα, τσακμακόπετρες, πηλός, μάργες, οπάλιο και διορίτης. Ο δε οψιανός και ο χαλκηδόσιος που συγκαταλέγονταν ανάμεσα στις πρώτες ύλες εισάγονταν. Για τις ξυλουργικές εργασίες χρησιμοποιούνταν λίθινα επίπεδα τσεκούρια με οπή για να προσαρμόζεται το στελιάρι. Φαίνεται ότι αυτά ήταν τα πιο δημοφιλή ανάμεσα στα είδη εργαλείων. Μόνο τρία τσεκούρια με οπή ήταν διακοσμημένα και συγκαταλέγονταν ανάμεσα στα «αγαθά κύρους» του Γενίμπαντεμλι. Οι πρώτες ύλες για τους λίθινους επικρουστήρες (*hammerstone*) που φέρουν στην επιφάνειά τους σημάδια χτυπήματος και χρησιμοποιούνταν ως εργαλεία σε κάθε στρώμα του οικισμού, περιορίζονταν σε τσακμακόπετρες, χαλαζίες και ασβεστόλιθους. Σε όλα τα στρώματα του οικισμού εντοπίστηκαν διάφορων ειδών εργαλεία λείανσης, καθώς και ακονόπετρες οι οποίες περιορίζονταν σε δύο τύπους. Ένα μεγάλο μέρος των μυλόπετρων και των γουδοχειριών, πρώτη ύλη των οποίων αποτελούσε ο ανδεσίτης, βρέθηκε μέσα στις κατοικίες. Οι άνω και κάτω μυλόπετρες που λόγω θραύσης είχαν χάσει τη λειτουργικότητά τους επαναχρησιμοποιήθηκαν στα θεμέλια κτηρίων ως υλικό για το γέμισμα ενδιάμεσων κενών.

Τα οστέινα εργαλεία του Γενίμπαντεμλι (Εικ. 10), τα οποία όπως και τα λίθινα, ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένα, κατασκευάζονταν κυρίως από οστά αιγοπροβάτων. Σε κατοικίες όλων των στρωμάτων εντοπίστηκαν

οστέινα εργαλεία που από άποψη τεχνοτροπίας και τύπου δε φαίνεται να διαφέρουν από τα ευρήματα των υπόλοιπων κέντρων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού του Αιγαίου. Στη βυρσοδεψία χρησιμοποιήθηκαν εργαλεία όπως γλύφανα, βελόνες ραψίματος, κουτάλες και σπάτουλες που υποδεικνύουν ότι οι τότε τεχνολογικές γνώσεις μεταδόθηκαν και στη μετέπειτα εποχή. Οι ολιγάριθμες καρφίτσες που βρέθηκαν στον οικισμό

Οστέινα εργαλεία που βρέθηκαν στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

Ειδώλια με διακόσμηση στο λαιμό που βρέθηκαν στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνταν στη βυρσοδεψία ενίσχυσαν την άποψή μας ότι η κατασκευή κοσμημάτων ήταν ασήμαντη.

Τα σφονδύλια, τα οποία μαρτυρούν ότι κάθε οικογένεια ασχολούταν με την υφαντουργία, ήταν διαμορφωμένα σύμφωνα με τη μόδα της εποχής, ενώ ελάχιστα από αυτά ήταν διακοσμημένα. Συνάμα με τα οστρίνα και λίθινα σφονδύλια που σε αριθμό δεν ξεπερνούν τα δώδεκα, πολυάριθμα ήταν τα σφονδύλια του Γενίμπαντεμλι από ψημένο πηλό. Οι αγνύθες (υφαντικά βάρη) που εμμέσως αποδεικνύουν ότι στον οικισμό ασχολούνταν και με την υφαντουργία, κατασκευάζονταν σε δύο τύπους, με ελλειπτικό ή κυλινδρικό σχήμα.

Δυστυχώς η μεταλλουργία που θεωρείται δείκτης οικονομικής ισχύος παρέμεινε σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα στο Γενίμπαντεμλι. Παρά το γεγονός ότι μέχρι σήμερα δεν έχει βρεθεί στον οικισμό ένα εργαστήριο κατεργασίας μετάλλων, εντοπίστηκαν χοάνες, φουσέρες, βελόνες, αιχμές από βέλη, λαβίδες και τμήματα μαχαιριών που αποδεικνύουν ότι η μεταλλουργική δραστηριότητα, αν και περιορισμένη, ήταν υπαρκτή (Hüryılmaz, 2002b:33).

Στα κοσμήματα του Γενίμπαντεμλι (Hüryılmaz, 2002a:79, Εικόνα 14, 2006:64, Εικόνα 58, 2007:185-198) που, όπως και η κατεργασία μετάλλων, παρου-

σιάζουν ένα περιορισμένο φάσμα, συγκαταλέγονται πέτρινες χάντρες, οστέινες βελόνες με επίπεδη ή ραβδωτή κεφαλή και περιδέραια από δόντια αλεπούς και κελύφη μαλακίων. Τα δε πήλινα ειδώλια (Εικ. 11) που παρέχουν πιο διαφωτιστικές πληροφορίες για τα διακοσμητικά αντικείμενα, προσέδωσαν με τα τοπικά τους χαρακτηριστικά μια νέα οπτική στην τέχνη των ειδωλίων του βορείου Αιγαίου. Αυτά τα ειδώλια φέρουν στο κεφάλι τους διακόσμηση με εγχάρακτες γραμμές και εμπίεστες κουκκίδες. Ο δε λαιμός τους κοσμείται με εμπίεστες κουκκίδες, οριζόντιες ταινίες, τεθλασμένες γραμμές ή εγχάρακτα κοσμήματα με κάθετες γραμμές που φτάνουν μέχρι το στήθος (Hüryılmaz, 2002c:356, Ειδώλιο 6, 2010:89, Εικόνα 8, Bülbül-Akyol, 2006:205, Εικόνα 3a). Τα εν λόγω ευρήματα που αντιπροσωπεύουν διαφορετικό κάθε φορά τύπο, αναδεικνύουν το Γενίμπαντεμλι σε ένα χώρο στον οποίο οι τεχνίτες που ασχολούνταν με την τέχνη των ειδωλίων προέβαλλαν ελεύθερα τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες. Το γεγονός ότι στην τέχνη των ειδωλίων δεν αντικατοπτρίζεται μια συντηρητική στάση σαν αυτή που τηρείται στο ρεπερτόριο διακόσμησης των αγγείων, αποτελεί ένδειξη ότι οι τεχνίτες αυτού του τομέα ήταν πιο απελευθερωμένοι. Το φαινόμενο αυτό, το οποίο δε φαίνεται ασύμβατο με το αιγαιοπελαγίτικο πνεύμα, δεν έχει παρατηρηθεί στους οικισμούς της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού των παραλίων της δυτικής Μ. Ασίας.

Η κεραμική, η οποία φαίνεται ότι κατείχε ηγετική θέση στην οικονομία παραγωγής των κατοίκων του Γενίμπαντεμλι, αντιπροσώπευε και μια πτυχή του κοινωνικού βίου. Οι αγγειοπλάστες που για 400 χρόνια έφτιαχναν τα αγγεία τους με τα χέρια παρέμειναν πιστοί στο ρεπερτόριο αγγείων του «Θαλάσσιου Πολιτισμού της Τροίας Ι». Και στο Γενίμπαντεμλι απομιμή-

Αγγεία που βρέθηκαν στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι φτιαγμένα υπό την επιρροή του πολιτισμού της Τροίας Ι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

12.

θηκαν τόσο στο σχήμα όσο και τη διακόσμηση πολλά είδη αγγείων (Εικ. 12), όπως γαβάθες, στάμνους, τσουκάλια, τρίποδα μαγειρικά αγγεία, στάμνους με στόμιο, αγγεία με ηθμό («σουρωτήρι»), καλύμματα σε σχήμα κορώνας, καλύμματα με χειρολαβή και πυξίδες (τύπος αποθηκευτικού αγγείου) που ήταν γνωστά κυρίως από την Τροία Ι, το Κουμ Τεπέ ΙΓ', τον Πρωτεσίλαο και το Μπεσίκ-Γιασί Τεπέ. Οι κάτοικοι του οικισμού που φαίνεται ότι ήταν αρκετά επηρεασμένοι από την κεραμική παράδοση της βορειοδυτικής Μ. Ασίας ενσωμάτωσαν σε αυτό τον κλάδο και τις τοπικές τους δεξιότητες. Αυτή η υψηλής καλλιτεχνικής αλλά και αισθητικής αξίας δεινότητά τους αποτυπώθηκε στα μικρογραφικά αγγεία (Hüryılmaz, 2011:247, Εικόνα 1-2) και τα μεγάλα με λεία εξωτερική επιφάνεια αγγεία του Γενίμπαντεμλι (Εικ. 13).

Όστρακα διακοσμημένης γαβάθας τοπικής παραγωγής που βρέθηκαν στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Αγγεία φτιαγμένα υπό την επίδραση του πολιτισμού της Τροίας Ι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

13.

Δύο στάμνοι που ανήκουν στο ρεπερτόριο αγγείων του Γενίμπαντεμλι κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού χαρακτηρίστηκαν ως εισαχθέντα ευρήματα. Μία από αυτές είναι τρίποδη με στενό στόμιο, μακρύ λαιμό και πεπλατυσμένο σώμα. Παρόμοια δείγματα, τα οποία φαίνονται πολύ διαφορετικά από τις συνηθισμένες στάμνους που υπήρχαν στον οικισμό, ήρθαν στο φως στον οικισμό Θερμή Ι στη Λέσβο (Lamb, 1936:Lev. XII, No.556). Άγνωστη στο Γενίμπαντεμλι παρέμεινε επίσης και η γενική μορφή της δεύτερης στάμνου (Hüryılmaz, 2002b:42, Εικόνα 10). Η στάμνος αυτή είναι τρίποδη με σφαιρικό πεπλατυσμένο σώμα και κυλινδρικό λαιμό. Το δε μπροστινό τμήμα του στομίου της είναι κομμένο σε σχήμα «V». Το πιο συγγενικό αυτής της στάμνου βρέθηκε ανάμεσα στα αγγεία της Κιανούς περιόδου της Πολιόχνης της Λήμνου (Bernabò-Brea, 1964:Lev. Ld). Μια ομάδα ευρημάτων που μαρτυρά την πολιτιστική αλληλεπίδραση στο τρίγωνο Γενίμπαντεμλι – Θερμή

Τμήματα πήλινου άγκιστρου που βρέθηκαν στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι. Δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

– Πολιόχνη αποτελούν

τα πήλινα άγκιστρα (Εικ.14). Ακόμη κι αν τέτοιου είδους δημιουργήματα που παραπέμπουν στην τοπική παραγωγή είναι πολυάριθμα στο Γενίμπαντεμλι, είναι κατανοητό ότι δεν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές ως προς τη μορφή σε σχέση με εκείνα που χρησιμοποιούνταν στα νησιά του Αιγαίου και την ηπειρωτική Ελλάδα. Στην πληροφόρησή μας αναφορικά με τη μετάδοση της τεχνολογικής γνώσης ανάμεσα στα νησιά, εκτός από τα πήλινα άγκιστρα, σημαντικό ρόλο έπαιξαν και τα πήλινα αγκυρόσχημα και το σχέδιο πήλινης καρέκλας του Γενίμπαντεμλι.

Χωρίς αμφιβολία, τα αρχαιολογικά ευρήματα που επιβεβαιώνουν τη διαθαλάσσια επικοινωνία του Γενίμπαντεμλι με τη βορειοδυτική Μ. Ασία και τα γειτονικά νησιά του Αιγαίου δεν περιορίζονται στα προαναφερθέντα. Σε διάφορα κείμενα που έχει δημοσιεύσει η γράφουσα, έχει σταθεί στην πολιτιστική ταυτότητα του Γενίμπαντεμλι και παρουσιάζοντας τις διαφορές ομάδες ευρημάτων έχει τονίσει ότι η Ίμβρος δεν αποτέλεσε ούτε κατά την Ύστερη αλλά ούτε και κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού ένα ξεχασμένο νησί.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
BERNABÒ-BREA, L. (1964). *Poliochni. Città preistorica nell'isola di Lemnos*. Roma.
BÜLBÜL-ACYOL, H. (2006). "Gökçeada-Yenibademli Höyük'ten Bir Grup İnsan Figürini". *Hayat Erkanal'a Armağan. Kültürlerin Yansıması/Studies in Honor of Hayat Erkanal. Cultural Reflections*. (Eds. A. Erkanal et al.). Istanbul: 200-205.
DÖRPFELD, W. (1902). *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870-1894*. Athen.
GOLDMAN, H. (1931). *Excavations at Eutresis in Boeotia*. Cambridge.
HÜRYILMAZ, H. (2002a). "Gökçeada Arkeolojisi/Archaeology of Gökçeada". *Gökçeada. Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*. (Ed. B. Öztürk). Istanbul: 69-91.
----- (2002b). "Yenibademli Höyük: Kuzeydoğu Ege Denizi'nde Bir Erken Tunç Çağı Yerleşmesi". *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi/Hacettepe University, Journal of Faculty of Letters* 19/1: 27-44.
----- (2011). "Gökçeada-Yenibademli Höyük: Troia'nın Denizasını Uydusundan Bezemeli Keramik Örnekleri". *Karadeniz'den Fırat'a Bilgi Üretimleri. Önder Bilgi'ye Armağan Yazılar/ Knowledge Production From the Black Sea to the Euphrates. Studies Presented in Honour of Önder Bilgi*. (Eds. A. Öztan- Ş. Dönmez). Ankara: 233-252.
KOUKOULI CHRYSANTHAKI, Ch. (1988). "Oikismos Proimes Epoches Chalkou ste Skala Soterios II". *To archaiologiko ergo ste Makedonia kai ste Thrake, Thessaloniki* 2: 421-425.
----- (2004). "Anthropomorphic Stelae from Greece". *Le pietre delgi dei statue-stele dell'età del rame in Europa lo stato della ricerca. Atti del Congresso Internazionale Brescia, 16-18 settembre 2004*. (Eds. S. Casini – A. E. Fossati). *Notizie Archeologiche Boganensi* 12: 85-123.
LAMB, W. (1936). *Excavations at Thermi in Lesbos*. Cambridge.
MILOJČIĆ, V. (1961). *Die prähistorische Siedlung unter dem Heraion. Grabung 1953 und 1955, Samos I*. Bonn.
OYBAK-DÖNMEZ, E. (2005). "Early Bronze Age Crop Plants from Yenibademli Höyük (Gökçeada), Western Turkey". *Environmental Archaeology* 10/1: 39-49.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΟΝ ΤΥΜΒΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΜΠΑΝΤΕΜΛΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ 5.000 ΕΤΩΝ

Μέρος Δ'

Καθ. Δρ. Χαλιμέ Χιούργιλμαζ

VII. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Ο Τύμβος του Γενίμπαντεμλι που άρχισε πριν περίπου 5.000 χρόνια να υψώνεται στο δυτικό άκρο μιας ράχης που αποτελούσε χερσόνησο, ολοκλήρωσε την πρώτη περίοδο κατοίκησης του μεταξύ των ετών 3000–2600 π.Χ.. Ύστερα από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα αυτός ο παλιός οικισμός αποτέλεσε πεδίο νέων δραστηριοτήτων κατά τη δεύτερη φάση κατοίκησης του (1400–1060/1040 π.Χ.), ενώ κατά την τρίτη χρησιμοποιήθηκε ως λατρευτικός χώρος λόγω ενός παρεκκλησίου που κτίστηκε εκεί πριν περίπου 100 χρόνια από σήμερα.

Το οικιστικό μοντέλο του Γενίμπαντεμλι που κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού ξεκίνησε με τη μορφή καλυβών μέσα σε κοιλότητες, απέκτησε με το πέρασμα του χρόνου αστική ταυτότητα με οργανωμένη δομή. Κτίσματα του οικισμού με χαρακτηριστικά κατοικίας που προστατεύονταν με ένα ισχυρό αμυντικό σύστημα, όπως οι σύγχρονές τους παραθαλάσσιες πόλεις της δυτικής Μ. Ασίας, βρίσκονταν σε οικοδομικά τετράγωνα διαφορετικού προσανατολισμού, σχεδιασμένα βάσει της τοπογραφίας της περιοχής. Σε αυτά τα τετράγωνα, τα οποία συνδέονταν μεταξύ τους με οδικό δίκτυο, κτίστηκαν επιμήκεις κατοικίες που εναρμονίζονταν με την αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική. Ανάμεσα στις κατοικίες αυτές δεν εντοπίστηκε ένα μνημειώδες κτίσμα που θα ταίριαζε σε ηγεμόνα. Το γεγονός αυτό ωστόσο, δεν σημαίνει ότι

δεν υπήρξε κάποιος ηγεμόνας στο Γενίμπαντεμλι. Ο εντοπισμός ενός ισχυρού αμυντικού συστήματος που συνεπάγετο συλλογική εργασία στον οικισμό, καταδεικνύει την ύπαρξη ενός ηγεμόνα που οργάνωσε τη δουλειά αυτή. Εντούτοις, η αδυναμία προσδιορισμού ενός επιβλητικού κτίσματος που θα ανήκε σε αυτή την πολιτική εξουσία μπορεί να εξηγηθεί με τον μη αντικατοπτρισμό της πολιτικής της δύναμης στην αρχιτεκτονική κατά την περίοδο εκείνη. Όπως φαίνεται από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού οι χωροθετικές δραστηριότητες στο Γενίμπαντεμλι δεν διακόπηκαν ποτέ για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στον οικισμό, όπου η ζωή μετά από συμβάντα όπως πυρκαγιές και σεισμούς συνεχιζόταν είτε με μικροεπισκευές είτε σε κατοικίες που χτίζονταν σε ορισμένους ισοπεδωμένους χώρους, τα κενά μεταξύ δρόμων, πλατειών και κτηρίων παρέμεναν περιορισμένα. Ως πιο πιθανές αιτίες που μπορεί να οδήγησαν σε αυτή την κατάσταση, συγκαταλέγονται παράμετροι όπως, η πυκνότητα του πληθυσμού, οι δριμείς και ψυχροί χειμερινοί μήνες, καθώς και η μικρή έκταση του χώρου εγκατάστασης.

Η κατεργασία της πέτρας στο Γενίμπαντεμλι, το οποίο παρουσιάζει μια συνέχεια στην οικονομία παραγωγής, κατέδειξε ότι γινόταν ορθολογική χρήση των πηγών πρώτων υλών που παρείχε η φύση. Τα επαγγελματικά εργαλεία, τα οποία κατά ένα μεγάλο μέρος κατασκευάζονταν από πέτρες της περιοχής, κατέδειξαν ότι για τις ανάγκες σε πρώτη ύλη δεν προτιμόνταν ιδιαίτερα τα υπερπόντια ταξίδια. Παράλληλα, τα οστέινα εργαλεία κατασκευάζονταν κατά ένα μεγάλο ποσοστό από οστά αιγοπροβάτων. Ο εντοπισμός μέχρι σήμερα

εργαλείων ίδιου τύπου σε όλες τις επιχώσεις, ενίσχυσε την άποψή μας ότι οι τεχνολογικές γνώσεις μεταδόθηκαν στην επόμενη γενιά και ότι η βυρσοδεψία δεν διακόπηκε. Τα σφονδύλια από ψημένο πηλό που κυριαρχούσαν στον οικισμό σε σχέση με τα λίθινα και οστέινα σφονδύλια, αποτελούσαν προϊόντα ατημέλητης κατασκευής και, πέρα από ορισμένες εξαιρέσεις, τα περισσότερα δεν έφεραν διακόσμηση. Οι αγνύθες (υφαντικά βάρη), οι οποίες εντοπίστηκαν σε δύο τύπους, θεωρήθηκαν έμμεσες αποδείξεις του τομέα της υφαντουργίας στο Γενίμπαντεμλι. Οι αγνύθες ελλειπτικού σχήματος είναι σημαντικές καθώς καταδεικνύουν τη μετάβαση στην αναζήτηση νέων μορφών.

Στο πλαίσιο των μεταλλουργικών δραστηριοτήτων, όσο κι αν τα φυσερά και οι χοάνες υποδεικνύουν την τοπική παραγωγή, αφήνουν αναπάντητο το ερώτημα από πού εξασφαλίστηκε η πρώτη ύλη των ολιγάριθμων μεταλλικών ευρημάτων. Όλες οι έρευνες που έχουν γίνει μέχρι τώρα στο νησί δεν έφεραν στο φως μεταλλείο των προϊστορικών περιόδων. Το γεγονός αυτό ενισχύει την πιθανότητα το Γενίμπαντεμλι να έβρισκε την πρώτη ύλη των μεταλλικών ευρημάτων εκτός του νησιού. Σε μια εποχή όπου τα μέταλλα άνοιγαν νέους δρόμους, η κατεργασία μετάλλων, η οποία συνέβαλλε σε αισθητό βαθμό στην οικονομία του οικισμού, δεν μπόρεσε ποτέ να ανταγωνιστεί τον κλάδο της πέτρας και των οστών.

Η επίδραση του πολιτισμού της Τροίας Ι που κυριαρχεί στο ρεπερτόριο των αγγείων του Γενίμπαντεμλι φαίνεται τόσο στη μορφή όσο και τα διακοσμητικά μοτίβα τους. Οι συντηρητικοί αγγειοπλάστες που έμειναν πιστοί στην κεραμική παράδοση της βορειοδυτικής Μ. Ασίας τόλμησαν αλλαγές μόνο σε μικρογραφικά αγγεία και ίσως και σε αγγεία που χρησιμοποιούσαν οικογένειες ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Οι τεχνίτες ωστόσο που ήταν πιο απελευθερωμένοι στην τέχνη των ειδωλίων, έδιναν σε αυτά διαφορετικά κάθε φορά σχήματα, άγνωστα από τους γειτονικούς πολιτισμούς, ενώ τα στόλιζαν με διάκο-

σμο που προέβαλλε την καλλιτεχνική τους πλευρά.

Στον οικισμό, όπου ακολουθούσαν τη μικτή διατροφή, ήταν κυρίαρχο το μοντέλο ατομικής αποθήκευσης σιτηρών. Παράλληλα με την κτηνοτροφία, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στις διατροφικές τους συνήθειες, οι κάτοικοι του οικισμού επιδίδονταν και στο κυνήγι προκειμένου να εξασφαλίσουν περισσότερη πρωτεΐνη. Επιπλέον, ποικιλία στο τραπέζι τους πρόσφεραν τα θαλασσινά, ενώ κατανάλωναν και μαλάκια που μάζευαν κατά κύριο λόγο από τα βράχια. Οι κάτοικοι του Γενίμπαντεμλι απέφευγαν να ψαρεύουν στην ανοιχτή θάλασσα εξαιτίας του κινδύνου που δημιουργούσαν τα μανιασμένα κύματα που χτυπούσαν τις ακτές. Ζώντας μια ταπεινή ζωή δεν έδειχναν επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε θαλάσσια ταξίδια με σκοπό την εισαγωγή προϊόντων.

Σε αυτόν τον οικισμό, όπου κατά τη Μέση Εποχή του Χαλκού δεν υπήρξε ζωή, ξεκίνησε και πάλι μια κινητικότητα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Τα ευρήματα κεραμικής καταδεικνύουν μια μικρή όχι μακράς διάρκειας εγκατάσταση, όπως εκείνης κατά τη δεύτερη φάση της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού. Παρουσιάζουν ωστόσο τις δραστηριότητες της εποχής και είναι σημαντικά στο πλαίσιο απόδειξης ότι το Γενίμπαντεμλι ήταν τουλάχιστον γνωστό σε άτομα οικεία με τον μυκηναϊκό και μινωικό πολιτισμό, καθώς και ότι αυτό δεν απομονώθηκε από το εμπορικό δίκτυο του Αιγαίου. Ύστερα από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ο τύμβος, ο οποίος, ίσως λόγω της θέσης του, θεωρήθηκε κατάλληλος για την ανέγερση ενός θρησκευτικού κτίσματος, άνοιξε τις πόρτες του στις αρχαιολογικές έρευνες χωρίς να έχει υποστεί μεγάλες ζημιές.

Με τη διεύρυνση στα προσεχή χρόνια των χώρων ανασκαφής στον οικισμό – ο οποίος έχει την ιδιότητα ενός υπερπόντιου δορυφόρου της Τροίας – και υπό το φως των ευρημάτων που θα εντοπιστούν, θα γίνουν νέες εκτιμήσεις και θα μπορέσουν να εξαχθούν σημαντικά συμπεράσματα.

Η Δρ. Χαλιμέ Χιούργιλμαζ διευθύνει τις ανασκαφές που γίνονται στον Τύμβο του Γενίμπαντεμλι της Ίμβρου για λογαριασμό του Υπουργείου Πολιτισμού της Τουρκίας. Την ευχαριστούμε θερμά για την παραχώρηση της επιστημονικής της ανακοίνωσης.